

Εἰς τό «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»

Σεβαστοὶ Πατέρες,
Ἀξιότιμοι κύριοι Καθηγητές,
Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συνεργάτες,

Στὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφούς, ὅπως διαβάζουμε στὰ *Ἀπομνημονεύματα* τοῦ Ξενοφῶντος,¹ ὑπῆρχε ἡ ἐπιγραφή «*γνῶθι σαυτόν*»,² ἡ περίφημη αὐτὴ ἀποφθεγματικὴ ρήσις ποὺ ἀποδίδεται στὸν Χίλωνα τὸν Λακεδαιμόνιο, ὡς ὑπέρτατη προτροπὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπο νὰ στρέψει τὴ σκέψη του πρὸς τὰ ἔσω, νὰ ἀνιχνεύσει τὸν πυρῆνα τῆς ὑπαρξῆς του, νὰ προσπαθῆσει νὰ διακρίνει ποιὸς καὶ τί εἶναι στὴν πραγματικότητα, ὅχι ποιὸς καὶ τί νομίζει ὁ ἴδιος –ἢ νομίζουν οἱ ἄλλοι γι’ αὐτόν– ὅτι εἶναι.

Καὶ ἂν τό «*γνῶθι σαυτόν*» εἶναι ἀσφαλῶς μία ἀπὸ τις πιὸ ἐμβληματικὲς ἀποφθεγματικὲς ρήσεις ποὺ μᾶς ἔχει κληροδοτήσει ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐποχὴ δὲν ὑστερεῖ καθόλου στὴν ἔξαρση τῆς σημασίας τῆς αὐτογνωσίας. Ἐνα ὀλόκληρο κεφάλαιο στὸν *Προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου* τοῦ π. Εὐσεβίου Μαθθόπουλου εἶναι ἀφιερωμένο στὸ αἴτημα τῆς αὐτογνωσίας καὶ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὴν κατορθώσει.³ Ἡ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας, σύμφωνα μὲ τὸν Ἰσαὰκ τὸν Σύρο, εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς γνώσεως τῶν ἀπάντων.⁴ Καὶ φθάνει ὁ ἴδιος αὐτὸς ἀσκητικὸς συγγραφέας, ὁ Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, νὰ γράφει τὸ ἐξῆς ἐκπληκτικό: ὅτι αὐτὸς ποὺ ἀξιώθηκε νὰ δεῖ τὸν ἑαυτό του εἶναι πάνω ἀπὸ αὐτόν ποὺ ἀξιώθηκε νὰ δεῖ τοὺς ἀγγέλους («*Ὁ ἀξιωθεὶς ἰδεῖν ἑαυτόν, αὐτὸς κρεῖττων ἐστὶ τοῦ ἀξιωθέντος ἰδεῖν τοὺς Ἀγγέλους*»).⁵

Τί σημαίνει ὅμως νὰ δεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτό του; Τὸ πραγματικὰ ζητούμενο ἐδῶ δὲν εἶναι ἀπλῶς νὰ γνωρίσουμε ἂν εἴμαστε καλοὶ ἢ κακοί, μεγάλοι ἢ μικροὶ καὶ τὰ ὅμοια· τὸ πραγματικὰ ζητούμενο, πρὶν καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα αὐτά, εἶναι νὰ γνωρίσουμε *τί* εἴμαστε: νὰ ἀναζητήσουμε τί εἶναι αὐτὸ ποὺ συγκροτεῖ τὸν πυρῆνα τῆς ὑπαρξῆς μας, αὐτὸ ποὺ εἶναι πραγματικὰ δικό μας, ὥστε αὐτὸ νὰ ἀγκαλιάσουμε μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας, σὲ αὐτὸ νὰ ἐπενδύσουμε τὴ σπουδὴ καὶ τὴν προσοχή μας, αὐτὸ νὰ κοιτᾶμε νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερο καὶ γι’ αὐτὸ νὰ νιώθουμε ὅτι μποροῦμε καὶ νὰ καμαρώνουμε, ἂν εἶναι καλό.

¹ Βλ. περὶ αὐτοῦ Ξενοφῶντος, *Ἀπομνημονεύματα*, ed. E. C. Marchant, Δ’ 2, 24.1-4: «*Καὶ ὁ Σωκράτης, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· εἰς Δελφούς δὲ ἤδη πρόποτε ἀφίκου; Καὶ δίς γε νῆ Δί’, ἔφη. Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ Γνῶθι σαυτόν; Ἔγωγε*».

² Βλ. περὶ αὐτοῦ Ξενοφῶντος, *Ἀπομνημονεύματα*, ed. E. C. Marchant, Δ’ 2, 24.1-4: «*Καὶ ὁ Σωκράτης, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· εἰς Δελφούς δὲ ἤδη πρόποτε ἀφίκου; Καὶ δίς γε νῆ Δί’, ἔφη. Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ Γνῶθι σαυτόν; Ἔγωγε*».

³ π. Εὐσεβίου Μαθθόπουλου, *Ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου*, κεφ. ι’, Ἔκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ἡ Ζωή», Ἀθῆναι 199919, σελ. 214 κ.έ.

⁴ Ἰσαὰκ Σύρου, *Λόγοι ἀσκητικοί*, Λόγος ΙΣΤ’ (= Bedjan Λόγος 34), *ΕΠΕ*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν 8Α, σελ. 260, 5.4-6: «*Τῷ γνόντι ἑαυτόν, ἢ γνῶσις τῶν πάντων δίδοται αὐτῷ. Τὸ γὰρ γινώσκειν ἑαυτόν, πλήρωμα τῆς γνώσεως τῶν ἀπάντων ἐστὶ*».

⁵ Ἰσαὰκ Σύρου, ὁ.π., Λόγος ΛΔ’ (= Bedjan Λόγος 65), σελ. 120, 25.5-6.

Ἄν ἀποδυθοῦμε σὲ μιὰ τέτοια εἰλικρινῆ ἀναζήτηση αὐτοῦ ποῦ εἶναι πραγματικά δικό μας, δὲν θὰ δυσκολευθοῦμε ἀσφαλῶς νὰ καταλάβουμε ὅτι τίποτα ἀπὸ τὰ ἀποκτήματα ποῦ σωρεύουμε γύρω μας δὲν μᾶς ἀνήκει πραγματικά. Καὶ θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ ἔχει κάποιος γιὰ καύχημά του ὅτι ἔχει, γιὰ παράδειγμα, ὠραῖο αὐτοκίνητο, γιατί αὐτὸ θὰ σήμαινε πρακτικά ὅτι θὰ ὑπερηφανευόταν γιὰ προτέρημα... ποῦ δὲν εἶναι δικό του – ὅσος παραλογισμὸς μπορεῖ νὰ κρύβεται σὲ κάτι τέτοιο⁶.

Τί λοιπόν; θὰ ρωτήσετε· θὰ μπορούσε κάποιος νὰ καυχηθεῖ γιὰ τὴ δική του ὁμορφιά, ὑγεία καὶ εὐρωστία καὶ νὰ ἀναζητήσει σὲ αὐτὰ τὸν πυρῆνα τῆς ὑπαρξῆς του; Ἀσφαλῶς ὄχι. Γιατί γνωρίζουμε πολὺ καλά πὼς ὅλα αὐτὰ ὑπόκεινται στὴ φθορά. Ὅπως γράφει μὲ ἄφθαστη ποιητικότητα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἰστάμενον» – ὄνειρο εἶμαστε ποῦ δὲν στέκεται, «φάσμα τι μὴ κρατούμενον» – ὀπτασία ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ τὴν ἀγγίξεις καὶ νὰ τὴν κρατήσεις στὰ χέρια σου, «ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἵχνος οὐκ ἔχουσα» – πλοῖο ποῦ δὲν ἀφήνει πίσω του ἵχνος στὴ θάλασσα, «κόνις» – σκόνη, «ἀτμὶς» – ἀτμός, «ἑωθινὴ δρόσος» – δροσοσταλίδα τῆς αὐγῆς, «ἄνθος καιρῶ φυόμενον καὶ καιρῶ λυόμενον» – λουλούδι ποῦ τὴ μιὰ ἀνθίζει καὶ τὴν ἄλλη μαραίνεται⁷. Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐπενδύει ὅλη του τὴ σπουδὴ σὲ αὐτὰ ποῦ ἔρχονται καὶ φεύγουν μοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποῦ ἐπενδύει ὅλη του τὴν περιουσία σὲ μιὰ μετοχὴ γιὰ τὴν ὁποία γνωρίζει πολὺ καλά πὼς αὔριο-μεθαῦριο θὰ χάσει ὅλη τῆς τὴν ἀξία. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ἐνθουμούμενος τὸ βιβλίον τῶν *Παροιμιῶν*,⁸ σχολιάζει ὅτι πολὺ σωστὰ ὁ Σολομὼν ὀνομάζει τὴν ἐδῶ ζωὴ «πίθον τετρημένον» – τρύπιο πιθάρι, καὶ «οἶκον ἀλλότριον» – ξένο σπίτι⁹. Ἀντίθετα, ἐμεῖς, ὡς χριστιανοί, ὅπως γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος, δὲν βλέπουμε τὸ ἀγαθὸ σὲ αὐτὰ ποῦ ἔρχονται καὶ φεύγουν, ἀλλὰ ἔχουμε κληθεῖ νὰ μετὰσχουμε σὲ αἰώνια καὶ ἀληθινὰ ἀγαθὰ («Ὁὐ γὰρ ἐν τοῖς παρερχομένοις ὀριζόμεθα εἶναι τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐπὶ αἰωνίων ἀγαθῶν καὶ ἀληθινῶν μετουσίαν κεκλήμεθα»)¹⁰.

Τί λοιπόν θὰ μπορούσαμε νὰ θεωρήσουμε ὡς πραγματικά δικό μας, ὡς «πυρῆνα» τῆς ὑπαρξῆς μας; Μήπως αὐτὸς ὁ «πυρήνας» εἶναι τὰ πνευματικά μας χαρίσματα, οἱ νοητικές μας δεξιότητες, τὰ ὅποια ταλέντα ἔχουμε;

Ἕνας ἀρχαῖος Ἑλληνας σοφὸς πιθανώτατα θὰ ἀπαντοῦσε καταφατικά: αὐτὰ θὰ ἐνιωθε ὅτι εἶναι ὁ πραγματικὸς του ἑαυτός, αὐτὰ θὰ φρόντιζε, γι' αὐτὰ θὰ ὑπερηφανευόταν, ἂν τὰ ἔβλεπε καλά. Ὅμως, ὡς χριστιανοί, φοβοῦμαι ὅτι δὲν μπορούμε νὰ δώσουμε τὴν ἴδια ἀπάντηση. Καὶ τοῦτο γιὰ δύο τοῦλάχιστον λόγους.

Πρῶτον, διότι ὅλα αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα μιλάμε ὑπόκεινται ἐξίσου στὴ φθορά. Στοιχειώδης πεῖρα τῆς ζωῆς ἀποκαλύπτει ὅτι καὶ τὰ πνευματικά χαρίσματα καὶ οἱ νοητικές δεξιότητες καὶ τὰ ὅποια ταλέντα ἔχουμε, ἐξίσου ὅπως τὸ σωματικὸ κάλλος καὶ ἡ

⁶ Ἕνας σημαντικὸς διανοητὴς τῆς ὑστερης Ἀρχαιότητος, ὁ Στωικὸς φιλόσοφος Ἐπίκτητος, ἔκανε ἄξονα τῆς φιλοσοφικῆς του σκέψης ἀκριβῶς τὴ διάκριση ἀνάμεσα στὰ «ἐφ' ἡμῖν» καὶ τὰ «οὐκ ἐφ' ἡμῖν», ὅπως τὰ ὀνόμασε, αὐτὰ ποῦ βρίσκονται στὸ χέρι μας καὶ αὐτὰ ποῦ δὲν βρίσκονται, αὐτὰ ποῦ εἶναι δικά μας καὶ αὐτὰ ποῦ δὲν εἶναι. Μὴν ὑπερηφανευθεῖς ποτέ, γράφει, γιὰ προτέρημα ποῦ δὲν εἶναι δικό σου. Καὶ προσθέτει πολὺ παραστατικά: Ἄν τὸ ἄλογο ἀποκοτῶσε ἀνθρώπινη φωνή, σηκωνόταν καὶ ἔλεγε, «Εἶμαι ὠραῖο ἄλογο», αὐτὸ θὰ μπορούσα νὰ τὸ ὑποφέρω· ὅταν ὅμως ἐσύ, ἄνθρωπε, λὲς ὑπερηφανευόμενος, «Ἔχω ὠραῖο ἄλογο», αὐτὸ εἶναι τὸ πραγματικὸ παράδοξο, γιατί νὰ γνωρίζεις ὅτι ὑπερηφανεύεσαι γιὰ προτέρημα ποῦ δὲν εἶναι δικό σου. Βλ. Ἐπικτήτου, *Ἐγχειρίδιον*, ed. H. Schenkl, στ' 1.1-4: «Ἐπὶ μηδενὶ ἐπαρθῆς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. Εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος ἔλεγεν ὅτι “καλὸς εἶμι”, οἰστὸν ἂν ἦν· σὺ δέ, ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος ὅτι “ἵππον καλὸν ἔχω”, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππου ἀγαθῶ ἐπαίρη».

⁷ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, *Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ἐπιτάφιος* (Λόγος Ζ'), ed. F Boulenger, ιθ' 1.3-6.

⁸ *Παρ.*, κγ' 27.

⁹ Γρηγορίου Νύσσης, *Ἐπιτάφιος εἰς Πλακίλλαν βασιλίссαν*, ed. W. Jaeger, vol. 9, 485.13-14 (= ed. J.-P. Migne, PG 46, 888 D).

¹⁰ Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου, *Περὶ φθόνου*, ed. J.-P. Migne, PG 31, 381.40-42.

υγεία, με την πάροδο και τη φθορά του χρόνου μπορούν να ατονήσουν ή και να σβήσουν, να χαθούν. Αυτό μπορεί συχνά να μη θέλουμε να το παραδεχθούμε, αλλά θά ή-ταν άνελικρίνεια να υποκριθούμε ότι δεν το γνωρίζουμε.

Δεύτερον, τὰ πνευματικὰ χαρίσματα εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ λέει ἡ λέξη: χαρίσματα. Ὁ ἕνας γεννιέται ἔχοντάς τα, ἀπὸ τὸν ἄλλο λείπουν. Πῶς λοιπὸν μπορούμε νὰ νιώθουμε ὅτι βρίσκουμε τὸν ἑαυτὸ μας σὲ αὐτά; Ὁρθότατα ρωτᾶει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «*Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;*» – τί ἔχεις ποὺ δὲν τὸ πήρες, δὲν σοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό; «*εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;*»¹¹ Ἄν τὸ καλοσκεφθούμε, γιὰ ὅλα αὐτά, πνευματικὰ χαρίσματα, νοητικὲς δεξιότητες καὶ τὰ ὅποια ταλέντα ἔχουμε, μπορούμε ἀσφαλῶς καὶ πρέπει νὰ εἴμαστε εὐγνωμονεὲς πρὸς τὸν Θεὸ ποὺ μᾶς τὰ ἔδωσε καὶ νὰ φροντίζουμε νὰ τὰ ἀξιοποιούμε ἐπ' ἀγαθῶ· ἀλλὰ δὲν βλέπω πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ καυχώμαστε γι' αὐτά.

Ὅπως εἶναι φανερό, ἡ ἀναζήτησή μας ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ δελφικὸ παράγγελμα «*γνώθι σαυτόν*», ἡ προσπάθειά μας νὰ ἀνεύρουμε αὐτὸ ποὺ συγκροτεῖ τὸν πυρῆνα τῆς ὑπαρξῆς μας, αὐτὸ ποὺ εἶναι πραγματικὰ δικό μας καὶ γιὰ τὸ ὅποιο θὰ μπορούσαμε καὶ νὰ καυχηθούμε, μοιάζει νὰ ὀδηγεῖται σὲ ἀδιέξοδο. Διότι μοιραῖα καταλήγουμε σὲ αὐτὸ ποὺ λέγει καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας: «*Μὴ καυχᾶσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ*»¹². Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἰσχύει ἀσφαλῶς ὁ λόγος τοῦ Παύλου: «*Μηδεὶς καυχᾶσθω ἐν ἀνθρώποις*»¹³.

* * *

Καὶ ὅμως, ὑπάρχει κάτι γιὰ τὸ ὅποιο θὰ μπορούσαμε πραγματικὰ νὰ καυχηθούμε. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, στὴν περίφημη *Πρὸς Γαλάτας* ἐπιστολή του, γράφει ἕναν λόγο ἀληθινὰ ἀπροσδόκητο, ἕναν λόγο πραγματικὰ ἀνατρεπτικό, ὁ ὁποῖος θὰ ἄξιζε νὰ εἶναι γιὰ μᾶς ὄχι τὸ σύνθημα μιᾶς χρονιᾶς, ἀλλὰ ἄξονα προσανατολισμοῦ γιὰ τὴ ζωὴ μας ὀλόκληρη. Γράφει:

«*Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*»¹⁴
(καύχημά μου νὰ μὴν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ).

Τί σημαίνει ὅμως αὐτό; τί σημαίνει τὸ «*Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*»;

* * *

Ὁ παράδοξος αὐτὸς λόγος, σὲ μιὰ πρώτη ἀνάγνωση, θὰ μπορούσε νὰ ἐμφανίσει τὸν Παῦλο νὰ ἔχει γιὰ καύχημά του τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεώς του, ἢ ὅποια κατ' ἐξοχὴν συμπεκνώνεται στὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ.

Δυστυχῶς σπανίως σήμερα συνειδητοποιοῦμε πόσο μεγάλη ἐπανάσταση ὑπῆρξε ὁ χριστιανισμός. Σὲ μιὰ ἐποχὴ στὴν ὅποια οἱ διαφορὲς θρησκείες ἔφθαναν νὰ προσφέρουν ἀκόμη καὶ ἀνθρώπους θυσία στοὺς βωμοὺς τῶν ποικιλώνυμων θεοτήτων τους,

¹¹ *Α' Κορ.*, δ' 7.

¹² *Ἰερεμ.*, θ' 22.

¹³ *Α' Κορ.*, γ' 21.

¹⁴ *Γαλ.*, στ' 14.

ἦλθε ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἐκήρυξε ἓναν Θεὸν ὁ ὁποῖος προσέφερε θυσία τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτοῦ Του, γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη, εἶναι φανερὸ πῶς καὶ γιατί ὁ χριστιανισμὸς ὑπῆρξε ἡ ἀπόλυτη ἀνατροπὴ, ἡ ἀπόλυτη ἐπανάσταση. Καὶ θὰ ἦταν λογικὸ νὰ ὑποθέσουμε πῶς ἓνας χριστιανὸς θὰ μπορούσε καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει γιὰ καύχημά του τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεώς του, σύμβολο τῆς ὁποίας εἶναι ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ σὲ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια νὰ βρίσκει τὸν πυρῆνα καὶ τῆς δικῆς του ὑπαρξῆς, τὸ νόημα τῆς δικῆς του παρουσίας στὸν κόσμον.

Μὲ αὐτὴ τὴ λογικὴ, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει: «*Τοῦτο γὰρ ἡμῶν δόξα*» –γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ δική μας δόξα–, «*τοῦτο καύχημα*» –αὐτὸ εἶναι τὸ καύχημα–, «*ἐν τούτῳ πρὸς ἅπαντας φιλοτιμούμεθα*» –σὲ αὐτὸ τὰ βάζουμε πρόθυμα μὲ ὅλους–· «*οὐχ ὅτι πόλιν ἔχομεν μεγάλην καὶ θαυμαστήν*» –ὄχι διότι ἔχομε μεγάλη καὶ θαυμαστὴ πόλη–, «*οὐδ’ ὅτι πρῶτοι νικῶμεν*» –οὔτε διότι εἴμαστε πρῶτοι στὶς νίκες–, «*οὐδ’ ὅτι ῥώμη σώματος περιγινόμεθα*» –οὔτε διότι ὑπερισχύουμε μὲ τὴ σωματικὴ δύναμη–· «*ἀλλ’ ὅτι Θεὸν ἔχομεν ἀληθῆ, ἐν τούτῳ καυχώμεθα*» –ἀλλὰ διότι ἔχομε ἀληθινὸ Θεό, γι’ αὐτὸ καυχώμαστε¹⁵. Καὶ προσθέτει: «*Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἑτέρα δόξα τοιαύτη*» –γιατὶ δὲν ὑπάρχει, ἀληθινὰ δὲν ὑπάρχει ἄλλη δόξα τέτοια¹⁶. Εἶναι φανερὸ πῶς καὶ γιατί ἓνας πιστὸς θὰ μπορούσε νὰ ἀναφωνήσῃ, μαζὶ μὲ τὸν Παῦλο,

«*Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*».

* * *

Ἀλλὰ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐπιτομὴ τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεώς μας, ποὺ ἓνας πιστὸς θὰ μπορούσε νὰ ἔχει γιὰ καύχημά του. Ὁ σταυρὸς εἶναι κατ’ ἐξοχὴν τὸ σύμβολο τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. «*Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον*», ὅπως διαβάζουμε στὸ *Κατὰ Ἰωάννην* εὐαγγέλιο, «*ὥστε τὸν Υἱὸν τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχη ζωὴν αἰώνιον*»¹⁷.

Ἄς θυμηθοῦμε τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, ὁ ὁποῖος στὸν λόγο του *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα* γράφει γιὰ τὸν Χριστό: «*Προσέλαβε τὸ χειρότερο, γιὰ νὰ δώσει τὸ καλύτερο· ἐπτώχευσε, γιὰ νὰ πλουτήσουμε ἐμεῖς μὲ τὴ δική του φτώχεια· πῆρε μορφὴ δούλου, γιὰ νὰ πάρουμε ἐμεῖς πίσω τὴν ἐλευθερίαν μας· κατέβηκε στὴ γῆ, γιὰ νὰ ὑψωθοῦμε ἐμεῖς στὸν οὐρανόν· [...] ἀνέβηκε στὸν σταυρόν, γιὰ νὰ ἐλκύσει πρὸς ἑαυτὸν ἐμᾶς, ποὺ βρισκόμαστε σωριασμένοι κάτω, στὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας*»¹⁸.

Ἄν δοῦμε τὸν σταυρὸ ὡς σύμβολο τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τότε ἀσφαλῶς δὲν θὰ δυσκολευθοῦμε νὰ κατανοήσουμε τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔκανε τὸν Παῦλο νὰ γράψῃ στὴν *Πρὸς Γαλάτας* ἐπιστολή του τό:

«*Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*».

¹⁵ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸν ΜΓ΄ Ψαλμόν*, ed. J.-P. Migne, PG 55, 176.40-44.

¹⁶ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ.π., PG 55, 176.48-49.

¹⁷ Ἰω., γ΄ 16.

¹⁸ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος Α΄, *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ εἰς τὴν βραδυτῆτα*, ed. J.-P. Migne, PG 35, 397 34-400.5: «*Γενώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστός ὡς ἡμεῖς· γενώμεθα θεοὶ δι’ αὐτόν, ἐπεὶ κάκεινος δι’ ἡμᾶς ἄνθρωπος. Προσέλαβε τὸ χειρόν, ἵνα δῶ τὸ βέλτιον· ἐπτώχευσε, ἵν’ ἡμεῖς τῆ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν· δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν· κατήλθεν, ἵν’ ὑψωθῶμεν· ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν· ἠτιμάσθη, ἵνα δοξάσῃ· ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ· ἀνήλθεν, ἵν’ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν κάτω κειμένους ἐν τῷ τῆς ἁμαρτίας πτόματι*».

Ὅπως σημειώνει ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας, ἐν προκειμένῳ «αἴτιον τῆς καυχήσεως» εἶναι «τὸ τῶν ἐπουρανίων τυγχάνειν εὐλογιῶν»¹⁹.

Πιὸ ἀναλυτικά, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, στὸ ὑπόμνημά του *Εἰς τὴν Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν*, ἐρωτᾷ εὐθέως: «Καὶ τί εἶναι τὸ καύχημα τοῦ σταυροῦ;». Καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος: «Ὅτι ὁ Χριστὸς γιὰ μένα πῆρε μορφὴ δούλου, καὶ ἔπαθε αὐτὰ ἀκριβῶς πού ἔπαθε, γιὰ μένα τὸν δούλο, τὸν ἐχθρό, τὸν ἀγνώμονα· ἀλλὰ τόσο με ἀγάπησε, ὥστε νὰ παραδώσει καὶ τὸν ἑαυτό Του στὸ πάθος. Ἄραγε, θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει κάτι ἴσο πρὸς αὐτό; Γιατὶ ἂν δούλοι, ὅταν ἀπλῶς καὶ μόνο ἐπαινῶνται ἀπὸ τοὺς δεσπότες, πού μάλιστα δὲν εἶναι παρὰ ἄνθρωποι ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι, τὸ παίρνουν πάνω τους, πῶς δὲν πρέπει νὰ καυχώμαστε ἐμεῖς, ὅταν ὁ Δεσπότης ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καταδέχθηκε νὰ ἀναλάβει γιὰ μᾶς τὸν σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου;»²⁰.

Γιὰ νὰ τὸ ποῦμε τὸ ἴδιο μὲ σημερινοὺς ὅρους, βάλτε στὴ θέση τοῦ δούλου καὶ τοῦ δεσπότη τὸν ἐργαζόμενον καὶ τὸν προϊστάμενον ἢ τὸν ἐργοδότη του: Ἄν ἓνας ἐργαζόμενος τὸ παίρνει πάνω του, ὅταν ἀκούσει μόνο ἓναν καλὸ λόγο ἀπὸ τὸν προϊστάμενον ἢ τὸν ἐργοδότη του, σὰν νᾶχει ὁ λόγος αὐτὸς τὴν πιὸ μεγάλη ἀξία, πόση ἄραγε ἀξία πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὅτι ἔχει ἢ ἔμπρακτὴ ἀγάπη, πού φθάνει μέχρι τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατο, τοῦ Θεοῦ τοῦ κόσμου ὅλου; Ἄν κάποιος τὸ ἀναλογισθεῖ αὐτό, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἀναφωνήσει μαζί με τὸν Παῦλο:

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ὁ σταυρὸς, ὅπως γράφει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος –ἐδῶ δὲν μεταφράζω, γιὰ νὰ χαροῦμε τὸ κάλλος τοῦ λόγου τοῦ χρυσορρήμονος Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας–, εἶναι «τὸ τεῖχος τὸ ἀρράγες, τὸ ὄπλον τὸ ἀχειράτων, τῶν πλουτούντων ἢ ἀσφάλεια, τῶν πενήτων ἢ εὐπορία, τῶν ἐπιβουλεωμένων τὸ τεῖχος, τῶν πολεμουμένων τὸ ὄπλον, τῶν παθῶν ἢ ἀναίρεσις, τῆς ἀρετῆς ἢ κτήσις, τὸ σημεῖον τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον»²¹. Καὶ γι' αὐτό, σχολιάζει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος²², ὁ Παῦλος λέγει:

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

* * *

Ἀλλὰ τὰ ὅσα ἔχουμε πεῖ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου δὲν φωτίζουν παρὰ μόνο κατὰ τὸ ἥμισυ τὸν λόγο τοῦ Ἀποστόλου. Διότι γιὰ ἓναν χριστιανὸ ὁ σταυρὸς δὲν εἶναι

¹⁹ Εὐσεβίου Καισαρείας, *Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν. Ἑρμηνεῖα Ψαλμοῦ Ε'*, ed. J.-P. Migne, PG 23, 117.52-53.

²⁰ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ «Πάτερ, εἰς δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»*, Ὁμιλία ΙΣΤ', ed. J.-P. Migne, PG 51, 35.32-36: «Καὶ τί ἐστὶ τὸ καύχημα τοῦ σταυροῦ; Ὅτι ὁ Χριστὸς δι' ἐμὲ δούλου μορφὴν ἀνέλαβε, καὶ ἔπαθεν ἄπερ ἔπαθε, δι' ἐμὲ τὸν δούλον, τὸν ἐχθρόν, τὸν ἀγνώμονα· ἀλλ' οὕτω με ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν ἐκδοῦναι. Ἄρα τούτου γένοιτ' ἂν τι ἴσον; Εἰ γὰρ οἰκέται, ἂν μόνον ἐπαινῶνται παρὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ ταῦτα ὁμογενῶν ὄντων, μέγα φρονοῦσι, πῶς οὐ καυχᾶσθαι χρὴ, ὅταν ὁ Δεσπότης ὁ ἀληθὴς Θεὸς μὴ ἐπαισχύνηται τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρόν;».

²¹ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ «Πάτερ, εἰς δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»*, Ὁμιλία ΙΣΤ', ed. J.-P. Migne, PG 51, 35.32-36.

²² Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγος Γ'*, *Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας*, PG 48, 867.52-61: «Ὁ γὰρ σταυρὸς ἀνείλε τὴν ἁμαρτίαν, καθάρσιον τῆς οἰκουμένης ἐγένετο, καταλλαγὴ χρονίας ἐχθρας, ἀνέφεξε τοῦ οὐρανοῦ τὰς πύλας, τοὺς μισουμένους φίλους ἐποίησεν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπανήγαγεν, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου ἐκάθισεν τὴν ἡμετέραν φύσιν, μυρία ἔτερα παρέσχεν ἡμῖν ἀγαθὰ. Οὐ τοίνυν πενθεῖν οὐδὲ κατεστάθαι χρὴ, ἀγάλλεσθαι δὲ καὶ χαίρειν ὑπὲρ τούτων ἀπάντων. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλός φησιν, Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

άπλως ή έπιτομή τής αλήθειας τής πίστεώς του και τò κατ' έξοχήν τò σύμβολο τής άπειρης αγάπης του Θεοũ για τòn άνθρωπο. Για έναν χριστιανò ó σταυρός είναι επίσης τρόπος ζωής και óδος σωτηρίας.

Όπως σημειώνει ó Μέγας Βασίλειος, «άναγκαία πρòς τελείωσιν ζωής ή Χριστοũ μίμησις» – είναι άναγκαία, για να φθάσουμε στην τέλεια ζωή, ή μίμηση του Χριστοũ και προσθέτει: «οὐ μόνον έν τοῖς κατὰ τὸν βίον ὑποδείγμασιν άοργησίας και ταπεινοφροσύνης και μακροθυμίας» – μίμηση όχι μόνο στα πρότυπα άοργησίας και ταπεινοφροσύνης και μακροθυμίας που μᾶς δίνει ó Χριστός για τή ζωή, «άλλά και αὐτοũ του θανάτου» – αλλά μίμηση και του ίδιου του θανάτου Του²³.

Άς μὴν ξεχνᾶμε óτι ó χριστιανός δέν καλεῖται να ζήσει, άπλως óμολογώντας τò óνομα του Χριστοũ, αλλά και «συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοũ», óπως γράφει ó Παῦλος στους Φιλιπησίους²⁴. Άλλωστε, ó ίδιος ó Χριστός λέει: «Εἴ τις θέλει όπίσω μου έλθειν, άπαρνησάσθω έαυτὸν και άράτω τὸν σταυρὸν αὐτοũ και άκολουθεῖτω μοι»²⁵. Και πάλι: «Και ός οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοũ και άκολουθεῖ όπίσω μου, οὐκ έστι μου άξιος»²⁶. Πρᾶγμα που σημαίνει, με άπλᾶ λόγια, óτι ó χριστιανός δέν πρέπει να κάνει τὸν σταυρὸ άπλως άντικείμενο τής πίστης του, αλλά και κομμάτι τής ζωής του.

* * *

Τί είναι όμως ó σταυρός στη ζωή του ανθρώπου; Και με ποιά έννοια θά μπορούσε ó χριστιανός να νιώσει και να πει τò του Παύλου, «Έμοι δέ μη γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μη έν τῷ σταυρῷ του Κυρίου ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοũ»;

«Σταυρός», λοιπόν, θά λέγαμε, είναι κατὰ πρῶτον άσφαλῶς οἱ διάφορες δοκιμασίες με τις όποιες έρχόμαστε άντιμέτωποι στην πορεία τής ζωής μας. Αὐτή τή σημασία τή βλέπουμε άλλωστε και στην κοινή χρήση του όρου, καθὼς θά άκούσουμε συχνά να λέγεται για κάποιον που άντιμετωπίζει τήν α ή τή β δοκιμασία στη ζωή του ότι κουβαλάει «σταυρό».

Σέ αὐτò τò σημείο άξίζει να σταθοῦμε περισσότερο, διότι έδῶ σκοντάφτουμε σε μιᾶ συχνή πλάνη, τήν όποία θά όνομάζαμε «πλάνη τής εύκολίας». Και αὐτή ή πλάνη είναι αὐτò που συμβαίνει πολὺ συχνά σχεδόν όλοι μας να νιώθουμε στην πρώτη μας έπαφή με τήν αλήθεια του Χριστοũ: ότι, αν έμεῖς συμπορευθοῦμε με τὸν Χριστὸ στη ζωή μας, Αὐτὸς θά μᾶς έξασφαλίζει βίο άκύμαντο, βίο ανέφελο, για να μὴν πῶ βίο άνθόσπαρτο· θά κρατάει μακριά κάθε έμπόδιο, κάθε δυσκολία και κάθε δοκιμασία.

Εἶναι χρήσιμο να σταθοῦμε έδῶ, γιατί τò πνευματικὸ έργο που περισσότερο από έναν αἰῶνα τώρα έχει άνθίσει κάτω από τήν πνευματικὴ όμπρέλλα τής Άδελφότητας Θεολόγων «Ἡ Ζωή» έχει άσφαλῶς να έπιδείξει πολλά στὸ ένεργητικό του, και σε επίπεδο κοινωνικῆς προσφορᾶς και σε επίπεδο έργασίας για τή διάδοση τής χριστιανικῆς αλήθειας· αλλά ένα από τὰ σημαντικώτερα που έχει να έπιδείξει είναι ή έργασία για τὸν διαχωρισμὸ τής αλήθειας από τήν πλάνη, για τήν άπαλλαγὴ τής πίστης από θε-

²³ Βασιλείου Καισαρείας του Μεγάλου, *Περὶ του Αγίου Πνεύματος*, ed. B. Pruche, 15, 35.8-11.

²⁴ *Φιλιπ.*, γ' 10.

²⁵ *Ματθ.*, ιστ' 24· *Μάρκ.*, η' 34.

²⁶ *Ματθ.*, ι' 38.

μέλια κίβδηλα καὶ σαθρά, γιὰ τὴν κάθαρσή της ἀπὸ κάθε τι τὸ νόθο καὶ νοσηρό, ὥστε αὐτὴ νὰ μπορέσει νὰ θεμελιωθεῖ πάνω σὲ θεμέλια στέρεα καὶ ἀληθινά.

Κίβδηλα καὶ σαθρά θεμέλια συμβαίνει πολὺ συχνὰ νὰ ἀναζητοῦμε. Ἔστω ἓνα καὶ μόνο παράδειγμα: Εἶναι ἀσφαλῶς χαριτωμένο νὰ λέμε ὅτι τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ ὁ καιρὸς εἶναι πάντα συννεφιασμένος, σὰν ἡ φύση νὰ μετέχει καὶ αὐτὴ στὸ θεῖο Πάθος. Ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ θὰ γυρέψει νὰ στηρίξει τὴν πίστη του σὲ ἓνα τέτοιο θεμέλιο μοιραῖα θὰ δεῖ τὴν πίστη του νὰ καταρρέει τὴν πρώτη ἡλιόλουστη Μεγάλῃ Παρασκευῇ. Καὶ μολονότι ἔχω λιγώτερα χρόνια ἀπὸ πολλοὺς ἀπὸ σᾶς, μπορῶ καὶ ὁ ἴδιος νὰ θυμηθῶ ἀρκετὲς ἡλιόλουστες Μεγάλες Παρασκευές.

Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ μὲ ὄσους, πάνω στὴ χαρὰ καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τοῦ ξεκινήματος τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, υἱοθετοῦν τὴν «πλάνη τῆς εὐκολίας». Πειπισμένοι καθὼς εἶναι ὅτι ἡ συμπίρρυσή τους μὲ τὸν Χριστὸ θὰ τοὺς ἐξασφαλίσει βίον ἀνέφελο, μοιραῖα θὰ δοῦν τὴν πίστη τους νὰ κλονίζεται ἢ καὶ νὰ καταρρέει μὲ τὸ πρῶτο συννεφάκι ποὺ θὰ φανεῖ στὸν οὐρανὸ τῆς ζωῆς τους. Καὶ θὰ γίνουν σὰν ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπο τῆς παραβολῆς τοῦ σπορέως ὁ ὁποῖος «οὐκ ἔχει ρίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται»²⁷.

Αὐτὸς ὁ σκανδαλισμὸς εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες παγίδες τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνα. Ὅπως γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ Μέγας Βασίλειος, δὲν εἶναι οἱ θλίψεις μὲ τὶς ὁποῖες ἔρχονται ἀντιμέτωποι χάριν δοκιμασίας οἱ ἅγιοι ποὺ κάνουν τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς μας νὰ χαίρονται· ἀλλὰ ὅταν ἀπογοητευθοῦμε ἀπὸ τὶς θλίψεις καὶ πιεζόμενοι παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, τότε εὐφραίνονται καὶ πανηγυρίζουσι καὶ ἐπιχαίρουσι²⁸.

Καὶ τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι κἂν μόνο ὁ σκανδαλισμὸς καὶ ὁ κλονισμὸς ποὺ νιώθει ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ πέφτει στὴν «πλάνη τῆς εὐκολίας»· εἶναι καὶ ὁ σκανδαλισμὸς καὶ ὁ κλονισμὸς ποὺ προκαλεῖ στὸν ἄλλο ἄνθρωπο, μὲ ρητὴ ἐντολὴ τοῦ Ἀποστόλου «τὸ μὴ τιθεῖναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον»²⁹. Σκεφθεῖτε, γιὰ νὰ ποῦμε ἓνα μόνο παράδειγμα, τὸν σκανδαλισμὸ ποὺ νιώθει ἓνας ἄνθρωπος ποὺ δοκιμάζεται ἀπὸ τὴν κρίση, τὴ φτώχεια καὶ τὴν ἀνέχεια, ὅταν κάποιος ἐπιδεικνύει καὶ διαφημίζει τὴν οικονομικὴ του ἀνεση περίπου ὡς «δικαία ἀνταμοιβή» γιὰ τὴν συμπίρρυσή του μὲ τὸν Χριστό.

Ἐδῶ πὰ ἡ πλάνη κινδυνεύει ἐκτροχιασθεῖ καὶ νὰ ξεφύγει ἀπὸ κάθε ἔλεγχον καὶ κάθε λογικῇ³⁰. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸν 19^ο αἰῶνα, ὅταν ἡ ραγδαία ἀνοδος τῆς ἀστικῆς τάξεως συνοδευόταν ἀπὸ τὴν προβολὴ τοῦ μύθου τοῦ αὐτοδημιουργοῦ (τοῦ ἀνθρώπου δηλαδὴ ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ μηδέν, γιὰ νὰ φθάσει στὴν κορυφὴ), ἡγετικὲς μορφὲς τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἔγραψαν καὶ διεκήρυξαν πράγματα ἀπίστευτα, ποὺ ξεκινοῦν ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ὀνομάσαμε «πλάνη τῆς εὐκολίας». Τὸ 1836 ὁ αἰδεσιμώτατος Thomas Hunt στὸ πολὺκροτο ἔργο του *Τὸ βιβλίον τοῦ πλοῦτου* (*The Book of Wealth*) ὑποστήριξε, ἤδη στὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου, τὸ ἐξῆς ἐξωφρενικὸ, ὅτι «ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή πὼς τὸ καθῆκον κάθε ἀνθρώπου εἶναι νὰ γίνῃ πλούσιος».

²⁷ Ματθ., γ' 21· Μάρκ., δ' 17.

²⁸ Μεγάλου Βασιλείου, *Εἰς τὸν ΚΘ' Ψαλμόν*, ed. J.-P. Migne, PG 29, 309.19-25: «Οὐχὶ δὲ αἱ θλίψεις αἱ δοκιμασίας ἔνεκεν προσαγόμεναι τοῖς ἁγίοις, εὐφροσύνην τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τοῖς ἀοράτοις προξενούσιν· ἀλλὰ ὅταν ἀπαγορεύσωμεν θλιβόμενοι, καὶ στενοχωρηθῶσιν ἡμῶν οἱ λογισμοί, ἀπειρηκότων ἡμῶν πρὸς τὸ πικρὸν τῶν κακώσεων, τότε εὐφραίνονται καὶ κροτοῦσι καὶ ἐπιχαίρουσιν».

²⁹ Ρωμ., ιδ' 13.

³⁰ Μεγάλου Βασιλείου, *Ἀνατρεπτικὸς τοῦ Ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου*, Λόγος Β' 10, ed. J.-P. Migne, PG 29, 592.7-10: «Ἔοικε γάρ πως ὁ λόγος, ἐπειδὴν ἅπαξ τῆς ἀληθείας παρενεχθῆ, εἰς πολλὰς καὶ ἐπικινδύνους ἀτοπίας ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν πλάνην ἀκολουθίας ἐκφέρεσθαι»

Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Μασσαχουσέτης William Lawrence διδασκε μὲ κάθε σοβαρότητα πὼς «ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος γίνεται πλούσιος». Καὶ ὁ Russell Conwell, στὴν περίφημη διάλεξή του ποὺ ἐγίνε τὸ 1890 ἓνα ἀπὸ τὰ κορυφαῖα best-sellers ὄλων τῶν ἐποχῶν μὲ τίτλο *Ἐκτάρια ἀπὸ διαμάντια* (*Acres of Diamonds*), δὲν περιορίσθηκε στὴ θέση ὅτι «χριστιανικὸ καὶ “θεῖο” καθῆκον κάθε ἀνθρώπου εἶναι νὰ γίνε πλούσιος», δὲν ἀρκέσθηκε στὴν ἐξύμνηση τῆς τιμιότητος τῶν πλουσίων, ἀλλὰ ἔφθασε νὰ γράφει καὶ τὸ ἐξῆς πραγματικά... ἀνατριχιαστικό: «*Συμπονῶ τοὺς φτωχοὺς, ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν φτωχῶν ποὺ ἀξίζουσι νὰ τοὺς συμπονέσεις εἶναι πολὺ μικρὸς. Καὶ εἶναι λάθος νὰ συμπονεῖς ἓναν ἄνθρωπο ποὺ ὁ Θεὸς τιμώρησε γιὰ τὶς ἀμαρτίες του!* Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζεται νὰ σχολιάσουμε πόσο ξεφεύγουν τέτοιες διακηρύξεις ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια· οὔτε νομίζω ὅτι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ μᾶς ἐγκαλέσει ὅτι υπερβάλλουμε, ὅταν μιλάμε ἐδῶ γιὰ «ἐκτροχιασμό», στὸν ὁποῖο ὀδηγεῖ ἡ «πλάνη τῆς εὐκολίας».

Στὴν πραγματικότητα, οἱ δοκιμασίες εἶναι ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς ζωῆς. Ὁ Ἰσαὰκ ὁ Σύρος μᾶς ἔχει ἀφήσει ἓναν λόγον ἐκπληκτικῆς δυνάμει, τὸν ὁποῖο δὲν χρειάζεται καν νὰ μεταφράσουμε, γιὰ νὰ νιώσουμε τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀλήθεια του. Γράφει, λοιπόν: «*Ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ σταυρὸς καθημερινὸς ἐστίν. Οὐδεὶς γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνήλθε μετὰ ἀνέσεως*»³¹. Ἐπαναλαμβάνουμε: «*Ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ σταυρὸς καθημερινὸς ἐστίν. Οὐδεὶς γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνήλθε μετὰ ἀνέσεως*». Αὐτὸ τὸ τελευταῖο δὲν εἶναι ἴσως ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ διαβάζουμε στὸ βιβλίον τῶν *Πράξεων*: «*Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*»³².

Καὶ ὁ Μέγας Βασιλεῖος, ἐξάλλου, ἀφοῦ ἀναγνωρίζει ὅτι «*πολλὰ αἱ θλίψεις διακαίων*», ὅτι δηλαδὴ εἶναι πολλὰς οἱ θλίψεις καὶ δοκιμασίες μὲ τὶς ὁποῖες ἔρχονται ἀντιμέτωποι οἱ δίκαιοι στὴ ζωὴ τους, παρατηρεῖ: Αὐτὸς ὅμως ποὺ λέει ὅτι δὲν ἀρμόζει στὸν δίκαιο ἡ θλίψη δὲν λέει ἄλλο παρὰ πὼς δὲν ἀρμόζει στὸν ἀθλητὴ ἢ ἀνταγωνιστὴς – «*ὁ δὲ λέγων μὴ πρέπειν τῷ δικαίῳ τὴν θλίψιν, οὐδὲν ἕτερον λέγει ἢ μὴ ἀρμόζειν τῷ ἀθλητῇ τὸν ἀνταγωνιστὴν*»· καὶ διερωτᾶται: «*Μὴ ἀγωνιζόμενος δὲ ὁ ἀθλητὴς τίνας ἔξει τῶν στεφάνων τὰς ὑποθέσεις;*» – Ἄν ὅμως δὲν ἀγωνίζεται ὁ ἀθλητὴς, πὼς θὰ κερδίσει τὰ στεφάνια τῆς νίκης;³³ Μὲ αὐτὴ τὴν ἐννοία, γιὰ ἓναν χριστιανὸ ἢ ὅποια θλίψη καὶ δοκιμασία στὴ ζωὴ, ὁ ὅποιος σταυρὸς καλεῖται νὰ σηκώσει, μπορεῖ νὰ γίνε ὄχι αἰτία συντριβῆς, ἀλλὰ καὶ λόγος καυχίσεως. Αὐτὸ, ἄλλωστε, εἶναι ποὺ γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν *Πρὸς Ῥωμαίους* ἐπιστολή του: «*Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχόμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἢ δ' ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἢ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· ἢ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει*»³⁴. Δέστε πόσο μακριὰ βρισκόμαστε ἐδῶ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ὀνομάσαμε νωρίτερα «πλάνη τῆς εὐκολίας».

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ μάχη, πρέπει νὰ τὸ γνωρίζουμε αὐτό, εἶναι ἀναπόσπαστο γνῶρισμα τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνα. Ἕνας σπουδαῖος χριστιανὸς διανοητὴς τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου αἰῶνα, μὲ κολοσιαία ἐπίδραση στὴν ἀσκητικὴ γραμματεία, ὁ Εὐάγριος ὁ Ποντικός, σημειώνει μὲ ἔμφαση ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀρχίζει τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς πρέπει νὰ λογαριάζε καὶ τὸν πόλεμον ποὺ θὰ ἔλθει ἐναντία σὲ αὐτὴν – «*ὁ ἀρχόμενος ἀρετῆς ἐφάπτεσθαι, ψηφίζετω καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐπιόντα πόλεμον*». Καὶ προσθέτει, μὲ ἀκόμη

³¹ Ἰσαὰκ Σύρου, *Λόγοι ἀσκητικοί*, Λόγος Δ' 4 (= Bedjan Λόγος 59), *ΕΠΕ*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν 8Α, σελ. 140, 4.1-2.

³² *Πράξ.*, ιδ' 22.

³³ Μεγάλου Βασιλείου, *Εἰς τὸν ΛΓ' Ψαλμόν*, ed. J.-P. Migne, *PG* 29, 381.23-28.

³⁴ *Ῥωμ.*, ε' 3-5

μεγαλύτερη ἔμφαση: Ἀπαθὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ νίκησε τὸ πάθος μὲ πλῆθος πολέμων – «ἀπαθὴς ὁ διὰ πλείστων πολέμων τὸ πάσχειν νικήσας», ἐνῶ εἶναι ἐμπαθὴς αὐτὸς ὁ ὁποῖος λέει ὅτι ἔχει ἀποκτήσει τὴν ἀρετὴ χωρὶς πόλεμο – «ἐμπαθὴς δὲ ὁ ἀρετὴν λέγων ἀπολέμητον κεκτήσθαι»³⁵.

Καὶ βεβαίως εἶναι ἀστοχία περὶ τὴν κρίσιν τὸ νὰ πιστεύουμε ὅτι οἱ δοκιμασίες ὑπάρχουν στὴ ζωὴ μας ἐν εἶδει «ποινῆς» ἀπὸ ἕναν «τιμωρό» Θεό. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, προβληματιζόμενος σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του πάνω στὸ πρόβλημα τῆς φθορᾶς ποὺ κυριαρχεῖ στὸν κόσμο, διερωτᾶται, «*Τίνος ἔνεκεν;*», γιὰ ποιὸν δηλαδὴ λόγο ὑπάρχει αὐτὴ ἡ φθορά, καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος: Κατὰ τὴ γνώμη μου, προκειμένου ἐμεῖς, βλέποντας τὸ ἄστατο καὶ ἀνώμαλο ποὺ κυριαρχεῖ στὰ φθαρτά, νὰ στρεφόμεστε περισσότερο πρὸς τὸν Θεό, καὶ ἐπιπλέον νὰ φροντίζουμε κάπως τὸν ἑαυτό μας – «*ἵνα τὸ ἐν τούτοις ἄστατον καὶ ἀνώμαλον θεωροῦντες, μᾶλλον τι προστρέχωμεν τῷ Θεῷ καὶ τινα ποιώμεθα καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμέλειαν*»³⁶. Ἡ φθορά, δηλαδὴ, ποὺ κυριαρχεῖ γύρω μας, καὶ βεβαίως καὶ οἱ δοκιμασίες ποὺ αὐτὴ συνεπάγεται, ὑπάρχουν χάριν παιδαγωγίας, ποὺ βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ βρεῖ καὶ τὸν Χριστὸ καὶ τὸν ἑαυτό του.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνοησία –ὅπως ἀσφαλῶς ὅλοι ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι εἶναι– μόνον τὸ νὰ πιστεύουμε ὅτι οἱ δοκιμασίες τῆς συνυφασμένης μὲ τὴ φθορὰ ζωῆς δὲν μᾶς ἀγγίζουν. Ἀλλὰ εἶναι ἀνοησία καὶ πλάνη καὶ τὸ νὰ νομίζουμε ὅτι μπορούμε νὰ ἀποδράσουμε ἀπὸ αὐτὲς μέσα ἀπὸ ἕνα ἄτυπο «συμβόλαιο» μὲ τὸν Χριστό, ὁ ὅποιος σὲ ἀντάλλαγμα τῶν ὅποιων ὑπηρεσιῶν μας θὰ μᾶς ἐξασφαλίσαι βίον ἀκύμαντο, ἀνέφελον καὶ ἀνθόσπαρτο. Ἄν φρονοῦμε ἔτσι, λησμονοῦμε ὅτι αὐτὸ ποὺ ἀναδεικνύει τὸν Χριστὸ σὲ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὶς ποικιλώνυμες θεότητες τῶν ἄλλων θρησκειῶν εἶναι ἀκριβῶς ὁ ΣΤΑΥΡΟΣ. Καὶ ἔχει λεχθεῖ πολὺ εὐστοχα ὅτι, ἂν ψάχνεις τὸν Χριστὸ χωρὶς τὸν σταυρό, ... θὰ βρεῖς τὸν σταυρὸ χωρὶς τὸν Χριστό! Δηλαδὴ, θὰ βρεῖς μπροστά σου –καὶ δὲν γίνεται νὰ μὴν βρεῖς μπροστά σου– ὅλες τὶς δοκιμασίες τῆς συνυφασμένης μὲ τὴ φθορὰ ζωῆς, χωρὶς ὅμως τὴν παρηγορία καὶ τὴ δύναμη ποὺ δίνει ὁ Χριστός.

Ἄν, ἀντίθετα, ἔχεις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου τὸ σωτήριο σύμβολο τοῦ σταυροῦ, μὲ ὅ,τι αὐτὸ σημαίνει καὶ συνεπάγεται, τότε ἡ ὅποια δοκιμασία θὰ μπορεῖ νὰ εἶναι γιὰ σένα ἀκόμη καὶ εὐκαιρία καὶ εὐλογία Θεοῦ. Σκεφθεῖτε πόση σοφία καὶ πίστη κρύβεται στὸν λόγο τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, ὁ ὁποῖος μᾶς καλεῖ, ὅταν μᾶς καταβάλλει ἡ ἀρρώστια, νὰ λέμε: «*Μακάριος ὁ ἀξιώθεις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πειρασθῆναι ἐν οἷς κληρονομοῦμεν τὴν ζωὴν*» – μακάριος αὐτὸς ποὺ ἀξιώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ δοκιμασθεῖ σὲ ἐκεῖνα τὰ πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα κληρονομοῦμε τὴ ζωὴ, τὴν ἀληθινὴ ζωὴ· καὶ προσθέτει: «*Τὰς*

³⁵ Εὐαγγρίου Ποντικοῦ, *Λόγος πρὸς Εὐλόγιον μοναχόν*, κεφ. Γ', ed. J.-P. Migne, PG 79, 1097.14-27: «*Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχόμενος ἀρετῆς ἐφάπτεσθαι, ψηφιζέτω καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐπιόντα πόλεμον, ἵνα μὴ ἀγύμναστος ὀφθῆις ὡς ἀνετοιμος κατασπασθῆ. Ἐπαινετὴ μὲν γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ ἀνδρεία καὶ εἰρήνης οὕσης, ὑπερεπαινετὴ δὲ ἡ ταῦτα ἀνδραγαθία, καὶ πολέμου ἐπιστάντος· τοῦτο γὰρ ἡ ἀρετὴ, οὐ δι' ὧν ἐργάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν πολεμεῖται δεινῶν, ἀπαθὴς ὁ διὰ πλείστων πολέμων τὸ πάσχειν νικήσας, ἐμπαθὴς δὲ ὁ ἀρετὴν λέγων ἀπολέμητον κεκτήσθαι· κατὰ τὴν παράταξιν γὰρ τῆς ἐναρέτου τῶν πόνων στρατηγίας, ἀντιπαρατάττεται καὶ ἡ τῶν ἐναντίων κακία· ἀφήρηται τὸ εἶναι ἐν ἀρετῇ καρδία πόλεμον οὐκ ἔχουσα. Ἀρετὴ γὰρ ἐκ τῶν ἀριστείων πρακτικῶν ὄνομα κέκληται.*

³⁶ Γρηγορίου Ναζιανζινοῦ, *Ἐπιστολὴ ΚΘ'*, *Σωφρονίῳ ὑπάρχω*, (= ed. J.-P. Migne, PG 37, 64 AB): «*Ὅρας οἶα τὰ ἡμέτερα καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων· νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούτων καὶ ἀπανθούτων, καὶ οὔτε τοῦ εὖ πράττειν ἐστῶτος ἡμῖν, οὔτε τοῦ δυστυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεῖν, καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερία. Τίνος ἔνεκεν; ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα τὸ ἐν τούτοις ἄστατον καὶ ἀνώμαλον θεωροῦντες, μᾶλλον τι προστρέχωμεν τῷ Θεῷ, καὶ τινα ποιώμεθα καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμέλειαν, βραχέα τῶν σκιῶν καὶ τῶν ὄνειράτων φροντίζοντες.*

γὰρ ἀρρωστίας διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς ἐπάγει ὁ Θεός»³⁷. Ἄν φθάσουμε στὸ σημεῖο νὰ βλέπουμε καὶ νὰ ἀντιμετωπίζουμε ἔτσι τὰ πράγματα, τότε οἱ δοκιμασίες τῆς ζωῆς μας, ὁ ὅποιος σταυρὸς κληθοῦμε νὰ σηκώσουμε, δὲν θὰ εἶναι γιὰ μᾶς κτύπημα ποῦ θὰ μᾶς σωριάσει στὴ γῆ, ἀλλὰ κλίμακα ποῦ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ἀνέλθουμε στὸν οὐρανό!

Ἔτσι, ἀσφαλῶς, ἐνιωθε ὁ Παῦλος, ποῦ δὲν προέβαλλε τὰ πολλὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ ἔλεγε: «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν».³⁸ Καὶ πάλι: «Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι».³⁹ Καὶ πάλι: «Ἡδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου»⁴⁰. Καὶ βεβαίως:

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

* * *

Θὰ μπορούσε ἴσως κάποιος νὰ νιώσει ὅτι ἔχουμε ἤδη πεῖ πολλὰ γιὰ τὸν σταυρό· ἀλλὰ δὲν ἔχουμε ἀκόμα πεῖ κάτι ποῦ εἶναι ἴσως τὸ σημαντικώτερο: Σταυρὸς στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μόνο οἱ ὅποιες δοκιμασίες τῆς συνυφασμένης μετὰ τὴ φθορὰ ζωῆς, τίς ὁποῖες ὅλοι βρίσκουμε μπροστά μας· ἀκόμα περισσότερο, σταυρὸς στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐθελούσια θυσία καὶ προσφορά.

Ὅτι γι' αὐτὸν κατ' ἐξοχὴν τὸν σταυρὸ κάνει λόγο ἐδῶ ὁ Παῦλος μᾶς τὸ ἀποκαλύπτει ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου ποῦ συμπληρώνει τὸ σύνθημά μας γιὰ τὴ φετινὴ χρονιά: «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», γράφει ὁ Ἀπόστολος, καὶ συμπληρώνει, «δι' οὗ ἔμοι ὁ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ»⁴¹. Αὐτὴ ἡ σταύρωση γιὰ τὴν ὁποία κάνει λόγο ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἶναι φανερό ὅτι εἶναι μιὰ σταύρωση ἐθελούσια καὶ αὐτοπροαίρετη. Μέσα ἀπὸ αὐτὴν, ὁ Ἀπόστολος, «συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ» τοῦ Χριστοῦ⁴², ὅπως γράφει, φθάνει νὰ λέει τὸ πολὺ γνωστό: «Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω· Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δ' οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»⁴³. Διὰ τοῦ ἐκουσίου θανάτου κατὰ τὴν ἁμαρτία, ὁ ἄνθρωπος βάζει μέσα του τὴν ὄντως ζωὴ.

Ἡ ἐννοια τοῦ ἐκουσίου αὐτοῦ θανάτου καὶ τῆς θυσίας κατέχει τὴν πιὸ κεντρικὴ θέση στὴ χριστιανικὴ μας πίστη. Ὁ πλοῦτος ποῦ θὰ ἔχουμε νὰ ἐπιδείξουμε στὸν συνολικὸ ἀπολογισμὸ τῆς ζωῆς μας δὲν εἶναι τὰ κατορθώματα ποῦ ἐπιτύχαμε, ἀλλὰ οἱ θυσίες ποῦ ὑποστήκαμε στὸν δρόμο τοῦ Χριστοῦ· γιὰ αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος ποῦ μᾶς ἔδειξε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, μετὰ τὴν ὑπέρτατη θυσία, τὴ θυσία τοῦ σταυροῦ. Θυμηθεῖτε ὅτι καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐπικαλεῖται γιὰ καύχημά του οὔτε ὅτι ἀνέστησε νεκρούς, οὔτε ὅτι ἔδιωξε διαμόνια, οὔτε ὅτι καθάρισε λεπρούς, οὔτε βέβαια τίποτα ἀπὸ τὰ φθαρτά, ἀλλὰ ὅτι ἔζησε «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρεῖς ἔρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρεῖς ἐνανάγησα»⁴⁴ καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἄλλοῦ γράφει:

³⁷ Ἰσαὰκ Σύρου, *Λόγοι ἀσκητικοί*, Λόγος Ε' 20 (= Bedjan Λόγος 5), *ΕΠΕ*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν 8Α, σελ. 158, 20.1-4: «Καὶ ὅταν ἀσθενῆς, εἰπέ· Μακάριος ὁ ἀξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πειρασθῆναι ἐν οἷς κληρονομοῦμεν τὴν ζωὴν. Τὰς γὰρ ἀρρωστίας διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς ἐπάγει ὁ Θεός».

³⁸ *Ρωμ.*, ε' 3.

³⁹ *Β' Κορ.*, ια' 30.

⁴⁰ *Β' Κορ.*, ιβ' 9.

⁴¹ *Γαλ.*, στ' 14.

⁴² *Φιλιπ.*, γ' 10-11.

⁴³ *Γαλ.*, β' 19-20.

⁴⁴ *Β' Κορ.*, ια' 23-25.

«Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ»⁴⁵. Καὶ ἄλλοῦ: «ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν»⁴⁶. Θυσία, λοιπόν, γιὰ τὸν Χριστό.

Καὶ βεβαίως, ἡ θυσία γιὰ τὸν Χριστὸ εἶναι στὴν πράξη ἡ θυσία γιὰ τὸν συνάνθρωπο, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποῖου ὁ χριστιανὸς ἔχει διδαχθεῖ νὰ βλέπει τὸν Χριστό, ἔχοντας πάντα κατὰ νοῦν τὸν λόγο τοῦ Κυρίου: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»⁴⁷. Ἔτσι, ὅπως σχολιάζει ὁ ἀββᾶς Δωρόθεος, «ὅσον ἐνοῦται τις τῷ πλησίον, τοσοῦτον ἐνοῦται τῷ Θεῷ» – ὅσο ἐνώνεται κάποιος μὲ τὸν πλησίον, τόσο ἐνώνεται μὲ τὸν Θεό⁴⁸.

Ὁ σταυρὸς, τώρα, τόσο ὡς ἐθελούσια θυσία ὅσο καὶ ὡς θυσιαστικὴ προσφορὰ πρὸς τὸν συνάνθρωπο, προϋποθέτει σὲ κάθε περίπτωση πρωτίστως τὴν ἀπάρνηση τοῦ ἐγὼ καὶ τὴν περικοπὴ τοῦ ἰδίου θελήματος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς λέει: «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι»⁴⁹. Ἡ ἀπάρνηση τοῦ ἐγὼ καὶ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ σταυροῦ εἶναι οἱ δύο ὄψεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος.

Αὐτὸ εἶναι κάτι ποῦ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ λησμονοῦμε σὲ αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἔργο, τὸ ὁποῖο ὁ ἰδρυτὴς του, ὁ π. Εὐσέβιος Ματθόπουλος, ἴδρυσε ὡς «ἔργο θυσίας καὶ σταυροῦ», ὅπως τόνιζε. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα ἔλεγε σὲ ὁμιλία του ἐπ' εὐκαιρία ἐπιμνημοσύνου συνάξεως πρὸς τιμὴν τοῦ π. Εὐσεβίου ὁ Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης: «Ὁ π. Εὐσέβιος σήκωνε τὸν σταυρὸ του. Δὲν ἦταν ἀπὸ ξύλο ὁ σταυρὸς αὐτός. Τὸν ἀποτελοῦσε ὅλη ἡ ζωὴ του». Ὅπως ἐξηγοῦσε ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς, ὁ σταυρὸς αὐτὸς ἦταν ἡ θυσία τοῦ ἐγὼ, γιὰ τὴν ὁποία ἔγραφε: «Ἡ θυσία τοῦ ἐγὼ εἶναι δυσκολώτερη ἀπὸ τὴ θυσία τῆς ζωῆς. Καὶ γιὰ νὰ φέρω ἕνα μόνον παράδειγμα, ἅς θυμηθοῦμε τοὺς ἥρωες τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς θυσίασαν τὰ πάντα χάριν τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ, ἔτοιμοι νὰ πεθάνουν καὶ μὲ τὸν πιὸ φρικτὸ θάνατο. Ἀλλὰ τὸ ἐγὼ τοὺς δὲν τὸ θυσίασαν. Καὶ ὅταν αὐτὸ τὸ ἐγὼ κινδύνευε νὰ θιγεῖ, ἄνθρωποι ποῦ ἦσαν πρόθυμοι νὰ τοὺς γδάρουν ζωντανοὺς ἢ νὰ σουβλισθοῦν χάριν τοῦ ἀγῶνος ἀντέδρασαν κατὰ τοῦ ἀγῶνος. Αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμη τοῦ ἐγὼ, μάλιστα στὴν ψυχὴ μας, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σπουδαιότης τῆς θυσίας τοῦ ἐγὼ, τὴν ὁποία πρόσφερε στὸν Κύριο καὶ στὸ ἔργο ὁ π. Εὐσέβιος»⁵⁰.

Ὅπως διαβάζουμε σὲ κείμενο ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο περιοδικὸ *Ζωή*, μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «Ὁ Χριστὸς χωρὶς τὸν σταυρὸ»: «Εἶναι λάθος νὰ νομίζουμε πὼς θὰ διευκολυνθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ πιστέψουν, ἂν τοὺς προβάλλουμε ἕναν εὐκόλο καὶ ἀνώδυνο Χριστιανισμό, χωρὶς σταυρὸ». Καὶ παρακάτω: «Χωρὶς σταυρὸ δὲν ἀκολουθοῦμε τὸν Χριστό. Ἀκολουθοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας, ἀκολουθοῦμε τὸν κόσμον. Νὰ σηκώνουμε τὸν σταυρὸ μας σημαίνει νὰ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ βαδίσουμε στὰ βήματα τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ φθάσουμε μαζί Του στὸν Γολγοθᾶ»⁵¹.

Καὶ τότε, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔχει κάνει σύνθημά του καὶ πυξίδα στὴ ζωὴ του τό

⁴⁵ Β' Κορ., ιβ' 10.

⁴⁶ Φιλ., α' 29.

⁴⁷ Ματθ., κε' 40.

⁴⁸ Δωροθέου ἀββᾶ, *Διδασκαλία διάφοροι*, «Περὶ τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πλησίον» 13, *ΕΠΕ*, Φιλοκαλία τῶν Νηπιτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν 12, 398· Διδ. C', η', ed. J.-P. Migne, PG 88, 1696 B.

⁴⁹ Ματθ., ιστ' 24· Μάρκ., η' 34.

⁵⁰ «Ἡ πιὸ μεγάλη θυσία», *Ζωή* 3723 (1 Ἰουλίου 1993), σελ. 193-194.

⁵¹ «Ὁ Χριστὸς χωρὶς τὸν σταυρὸ!», *Ζωή* 3996 (5 Ἀπριλίου 2001), σελ. 52.

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»

κατακτᾶ τὸ μέγα παράδοξο, πού βρίσκεται στὸν πυρήνα τῆς πίστεώς μας: βάζοντας στὴ ζωὴ του τὸν θάνατο τοῦ σταυροῦ, κατακτᾶ τὴν ὄντως ζωὴ· ταπεινούμενος, ὑψοῦται· ἐκδαπανώμενος, πλουτίζει· θυσιάζοντας τὸ ἐγὼ του, βρίσκει τὸν ἑαυτό του. Καὶ τότε, δὲν δυσκολεύεται νὰ ἀποκηρύξει τὸν κόσμον τῆς φθορᾶς, λέγοντας, μαζί με τὸν Μέγα Βασιλεῖο: *«Ἔως πότε ἡδοναί; ἔως πότε ἡδυπάθειαι; Πολὸν ἐζήσαμεν χρόνον τῷ κόσμῳ, ζήσωμεν λοιπὸν καὶ ἑαυτοῖς»*⁵² – Πολὺ χρόνο ζήσαμε γιὰ τὸν κόσμον, ἄς ζήσουμε στὸ ἐξῆς καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό μας.

* * *

Ἄς θυμηθοῦμε, κλείνοντας, ὅτι ξεκινήσαμε ἀπὸ τὸ δελφικὸ παράγγελμα *«γινῶθι σαυτόν»*. Αναζητήσαμε αὐτὸ πού θὰ μπορούσαμε νὰ θεωρήσουμε ὡς ἀληθινὸ μας ἑαυτό, ὡς πυρήνα τῆς ὑπαρξῆς μας, ὡς πραγματικὰ δικό μας, ὥστε αὐτὸ νὰ ἀγκαλιάσουμε μετὰ τὴ φροντίδα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας, σὲ αὐτὸ νὰ ἐπενδύσουμε τὴ σπουδὴ καὶ τὴν προσοχή μας, αὐτὸ νὰ κοιτᾶμε νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερο καὶ αὐτὸ νὰ ἔχουμε γιὰ καύχημά μας. Καὶ ὁ παράδοξος, κατ' ἀρχὴν, λόγος τοῦ Ἀποστόλου μᾶς βοήθησε νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὁ χριστιανὸς βρίσκει τὸν ἀληθινὸ ἑαυτό του, τὸν πυρήνα τῆς ὑπαρξῆς του καὶ τὸ νόημα τῆς παρουσίας του στὸν κόσμον, αὐτὸ πού μόνο μπορεῖ νὰ τοῦ ἀνήκει πραγματικὰ καὶ στὸ ὅποιο ἀξίζει νὰ ἐπενδύσει ὅλη του τὴ σπουδὴ καὶ προσοχή, στὸν σταυρὸ: στὸν σταυρὸ ὡς ἐπιτομὴ τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεως· στὸν σταυρὸ ὡς κατ' ἐξοχὴν σύμβολο τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο· στὸν σταυρὸ ὡς δοκιμασία τῆς συνυφασμένης μετὰ τὴ φθορὰ ζωῆς, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ὑψώνεται ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα στὰ αἰώνια, ἀπὸ τὸν θάνατο στὴ ζωὴ· στὸν σταυρὸ, τέλος, ὡς ἐθελούσια θυσία τοῦ ἐγὼ καὶ θυσιαστικὴ προσφορὰ στὸν συνάνθρωπο. Αὐτόν, τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸ σταυρὸ, μπορεῖ νὰ ἔχει γιὰ καύχημά του.

Ἄς ἀκούσουμε λοιπὸν τὸν Ἐφραίμ τὸν Σῦρο, πού μᾶς καλεῖ: *«Ἐμεῖς ἄς στεφανώσουμε τὰ πρόθυρά μας μετὰ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸ σταυρὸ τοῦ Σωτῆρα, λέγοντας, μαζί μετὰ τὸν Ἀπόστολο: “Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ”. Καὶ στὶς πόρτες μας νὰ βάλουμε τὸν ζωοποιὸ σταυρὸ, καὶ στὰ μέτωπα καὶ στὸ στήθος καὶ στὸ στόμα καὶ σὲ κάθε μέλος μας νὰ χαράξουμε αὐτόν καὶ μετὰ αὐτόν νὰ ὀπλισθοῦμε, τὸ ἀήττητο ὄπλο τῶν Χριστιανῶν, τὸν νικητὴ τοῦ θανάτου, τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν, τὸ φῶς τῶν περάτων, τὸ κλειδί πού ἀνοίγει τὸν παράδεισον, τὸν καταλύτη τῶν αἰρέσεων, τὸ στερέωμα τῆς πίστεως, τὸ μέγα φυλακτήριον καὶ σωτήριον καύχημα τῶν Ὀρθοδόξων. Αὐτόν, Χριστιανοί, κάθε μέρα καὶ νύκτα καὶ ὥρα καὶ στιγμή νὰ μὴ σταματᾶμε νὰ περιφέρουμε σὲ κάθε τόπο». Καὶ συνεχίζει ὁ Ἐφραίμ ὁ Σῦρος: «Χωρὶς αὐτόν μὴν κάνεις τίποτα, ἀλλὰ καὶ ὅταν κοιμᾶσαι καὶ ὅταν σηκώνεσαι καὶ ὅταν ἐργάζεσαι καὶ ὅταν τρῶς καὶ ὅταν πίνεις καὶ ὅταν βαδίζεις καὶ ὅταν ταξιδεύεις στὴ θάλασσα καὶ ὅταν περνᾶς ποτάμι, στόλισε ὅλα τὰ μέλη σου μετὰ τὸν ζωοποιὸ σταυρὸ»*⁵³.

⁵² Μεγάλου Βασιλείου, *Ὁμιλία προτρεπτικὴ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα*, ed. J.-P. Migne, PG 31, 429.33-35.

⁵³ Ἐφραίμ Σύρου, *Λόγος περὶ τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως καὶ μετανοίας καὶ ἀγάπης*, ed. Κωνσταντῖνος Φραντζολᾶς, *Ὅσιον Ἐφραίμ τοῦ Σύρου ἔργα*, τόμ. 4, 53.1-14: *«Ἡμεῖς δὲ τῷ τιμίῳ καὶ ζωοποιῷ σταυρῷ τοῦ Σωτῆρος τὰ πρόθυρα ἡμῶν στεφανώσωμεν, λέγοντες μετὰ τοῦ Ἀποστόλου: ἐμοὶ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν ἡμῶν τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν καὶ ἐπὶ τῶν μετώπων καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ ἐπὶ παντὸς μέλους ἡμῶν τοῦτον ἐνημερωσώμεθα καὶ αὐτόν ὀπλισώμεθα, τὸ ἀήττητον ὄπλον τῶν Χριστιανῶν, τὸν νικητὴν τοῦ θανάτου, τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν, τὸ φῶς τῶν περάτων, τὸν ἀνοικτὴν τοῦ παραδείσου, τὸν τῶν αἰρέσεων καταλύτην, τὸ στερέωμα τῆς πίστεως, τὸ μέγα φυλακτήριον καὶ σωτήριον καύ-*

Ἀσφαλῶς, θὰ βρεθοῦν πολλοὶ ποὺ θὰ μᾶς ἀντιτείνουν ὅτι μὲ τὸν σταυρὸ στὸ χέρι σήμερα δὲν πᾶς μπροστά. Ἀλλὰ εἶναι πολὺ σωστὸ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ: ὅτι, ναί, μὲ τὸν σταυρὸ στὸ χέρι δὲν πᾶς μπροστά· μὲ τὸν σταυρὸ στὸ χέρι πᾶς ψηλά. Σὲ μᾶς ἀπόκειται νὰ ἐπιλέξουμε ποῦ θέλουμε νὰ πᾶμε. Καὶ ἂν στόχος μας εἶναι νὰ πᾶμε ψηλά, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ δρόμος ποὺ θὰ μᾶς φέρει ἐκεῖ εἶναι ὁ δρόμος τοῦ σταυροῦ· ὁ δρόμος ὁ ὁποῖος μᾶς διδάσκει νὰ λέμε, μαζί μὲ τὸν Παῦλο:

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ

χημα τῶν Ὁρθοδόξων. Τοῦτον, Χριστιανοί, καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ὄραν καὶ στιγμὴν μὴ διαλείπωμεν περιφέροντες ἐν παντὶ τόπῳ. Χωρὶς αὐτοῦ μηδὲν ἐπιτελέσης, ἀλλὰ καὶ κοιμώμενος καὶ ἀνιστάμενος καὶ ἐργαζόμενος καὶ ἐσθίων καὶ πίνων καὶ ὀδεύων καὶ θάλασσαν πλέων καὶ ποταμὸν διαβαίνων, πάντα τὰ μέλη σου τῷ ζωοποιῷ σταυρῷ κατακόσμησον».